

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN
HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 109:3

Onder redactie van Prof. Dr V. Hepp, Dr K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Boots, Grand Rapids; Dr C. Bouma, Zwolle; Dr K. Fernhout, Vreeland; Prof. Dr F. W. Grosheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meina, Groningen; Dr D. Postma, Burgersdorp (Zuid-Afrika); Dr A. Ringnalda, Soerabaja; Dr J. C. Rullmann, Wassenaar; J. Strikwerda, Dokkum; Dr J. Thijss, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielinga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's Gravenhage.

Adres der Redactie:
Prof. Dr V. HEPP, Van Breestraat 14, Amsterdam.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 38000.

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.
Voor 1 Buitenland f7.50 en voor Ned.-Indië f6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. p. regel. — Losse nummers f0.15.

Tot nadere aankondiging is het adres van den Eindredacteur
DUITSCH KAMPWEG 10, WOLFHEZEN.

INHOUD: De Mystieke factor in de Calvinistische Wetenschap. — Uit de Schrift: Wachten. (Psalm 130:6). — Kerkel. Leven: Blijdenis en blijvende Kerk. Van studie-jaarzen. — Lijf en Kunst: Een boegroten boek. — Het Pol. en Soc. Leven: De machters werkelijkheid. — Zending en Evangelisatie: De betekenis der Jeruzalemsche Conferentie VIII. — Perschoonw. — Kerkenw.

DE MYSTIEKE FAKTOR IN DE CALVINISTISCHE WETENSCHAP. 1)

Op één dag na is het thans 25 jaar geleden, dat wijlen professor Geesink — en wij spreken dit „wijlen“ met diepen weemoed uit — op een vergadering als deze de stelling verdedigde: „De dogmatische grondslag der Vrije Universiteit te Amsterdam is geenszins een belemmering voor haar arbeid in wetenschappelijk en didactisch opzicht, maar veeleer een voordeel“. Die rede mocht in den waren zin een tijd-rede heeten. Voor kort toch was aangenomen Kuypers wet op het Hooger Onderwijs, welke de mogelijkheid opende, dat ook Bijzondere Universiteiten den effectus civilis verkregen. Daarbij was de Vrije Universiteit nog al druk over de parlementaire tong gegaan. Als zwaarste projectiel werd tegen haar afgeschoten het argument, dat het dogma, dat de Gereformeerde beginselen aan de wetenschap de vrijheid benamen, welke tot haar ontwikkeling onontbeerlijk is. Men beschouwde den dogmatischen grondslag als een betonnen wegdek, waarop geen grassprietje, laat staan de ceder der wetenschap kan groeien. En hoe sterk het Gereformeerde volk zich voor die Kamer-debatten interesseerde, werd door onzen Geesink met fijnen humor aldus geteekend: „Toen ik een tijd geleden het eiland Marken bezocht, waarvan de bevolking schier geheel Gereformeerd is, vernam ik, dat daar in den laatsten tijd de Handelingen geregeld werden gelezen. Ik dacht eerst, het liep zoo tegen Pinkster, dat de Handelingen der Apostelen werden bedoeld, maar al spoedig kwam ik er achter, dat het de Handelingen der Staten-Generaal waren.“

Nu, na een kwart eeuw, wordt ditzelfde argument, schoon door Kuypers, Geesink en anderen met taai geduld radikaal doorgekeerd, nog altijd tegen onze Universiteit gericht. Toch hanteert men het niet meer met de vroegere zelfbewuste trefzekerheid. Trouwens, de strijd heeft zich verplaatst. Het front is verlegd. Onze Universiteit wordt thans voornamelijk aangevallen door hen, die dichter bij ons staan. Zij spreken ons met zekeren wellust aan als: Neo-Calvinisten! Zij zien in het Neo-Calvinisme een patient, die onmogelijk in huis kan worden verpleegd, maar dringend in de kliniek moet worden opgenomen en die door chirurg en internist als om strijd wordt opgeëischt, terwijl de anatoom zijn assistenten reeds bij de deur heeft geposteerd. Nog nooit droeg men iemand binnen, die aan zooveel kwalen tegelijk leed. Maar de gevaarlijkste en de besmettelijkste daarvan is wel het intellektualisme. Gelukkig heeft men reeds den haard van dat intellektualisme ontdekt. Dat is de Vrije Universiteit. Daar worden de bacillen der verstandelijkheid kunstmatig gekweekt. Vandaar gaan de bacillendragers het geheele land door en dreigen het Protestantisme te infecteren.

1) Rede, gehouden op de Vergadering der Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden Grondslag te Utrecht, 5 Juli 1929.

Hoe zullen we ons tegen deze verdenking verweren? Zullen wij de schijn-bewijzen, welke men aanvoert, onder de loupe nemen en aan scherpe analyse onderwerpen?

Indien wij van het nut daarvan overtuigd waren, zouden wij het niet mogen nalaten.

Ik geloof echter niet, dat het baten zal.

Daarom doen wij liever een kort, maar energiek protest hooren. Wij zijn niet van het spoor der vaadren afgegleen! Hoewel wij onzen Heiland op Zijn woord gelooven, dat de Heilige Geest leidt — en dus niet doet stilstaan — wij hebben de beginselen van het historische Calvinisme niet prijs gegeven! Maar wij gelooven ook onzen Heiland op Zijn woord, dat de Heilige Geest leidt. Leidt! En dus niet doet stilstaan! Wij bouwen denzelfden tempel, waaraan onze vaders — niet zij, die men ons als vaders wil opdringen en die wij nog niet eens als stiefvaders kunnen erkennen — begonnen hooger op, op bevel en in de kracht van den Heere des tempels.

Neen, wij zijn niet dronken van intellektualisme, gelijk men vermoedt! Het verstand is bij ons niet het een en het al!

En naast dit protest stel ik het positieve getuigenis, dat — moge het mij gelukken! — dezen middag rezoneren zal in uw aller hart: wij geven aan de mystiek plaats tot in onze wetenschap toe. De mystieke factor in de Calvinistische wetenschap, het werd u reeds aangekondigd als mijn onderwerp.

Van zijn geboorteure aan ging de liefde van het Calvinisme zoowel uit naar de wetenschap als naar de mystiek.

Het leefde in beide diep in, het leefde in beide zich heerlijk uit zonder er geheel in op te gaan.

Wat meer is het schiep zich een eigen type van wetenschap en een eigen type van mystiek.

Om te bewijzen, dat in het Calvinisme een onweerstaanbare drang tot wetenschap werkt, beriep Kuypers zich in zijn bekende Stone-lezingen op de stichting van de Leidsche Hoogeschool. En het is voorzeker een uniek feit in de wereldhistorie, dat de moed van een stad, die een belegering doorstond bijkans tot den hongerdood toe, het bevredigendst kon worden beloond niet door „een handvol ridderorden“, noch door goud of politieke privileges, maar door een „School der Wetenschappen“. Doch ik vraag u of wellicht niet een nog klemmender bewijs kan worden ontleend aan het bijna 50-jarig bestaan van onze Vrije Universiteit. De Leidsche Hoogeschool toch was bij haar oprichting een geschenk van de Staten van Holland. Maar van toen af tot nu toe werd in haar onderhoud en verdere toerusting geheel van Overheidswege voorzien. Ongemeen hooger energie echter werd van het Calvinistische volksdeel geleverd, waar het nu welhaast een halve eeuw de Vrije Universiteit uitsluitend op eigen schouders droeg. Gij vergeeft het mij, nietwaar, dat ik de f4000 's jaars, die zij van den Staat ontvangt, verwaarloos. Dit is immers een som, die naar „De Standaard“ enkele dagen geleden opmerkte „met den naam van jodenfooi of sigarengeld nog te euphemistisch is betiteld“.

Onze Universiteit stond menigmaal voor heete vuren.

Zij doorleefde soms hachelijke momenten.

Maar zij, die haar verzorgden, dachten er geen oogenblik aan om voor te stellen haar op te heffen. En indien zij het gewaagd hadden, met zulk een voorstel voor het forum onzer Calvinisten in dit land te

komen, zouden deze als uit één mond hebben geroepen: dat nooit!

Het Gereformeerde volksdeel kan zijn Universiteit niet meer missen.

De liefde voor de wetenschap kan bij het Calvinisme zelfs met de motorspuiten der koudste kritiek niet worden uitgebluscht.

De wetenschap is voor het Calvinisme niets minder dan een levensbehoefte.

Hetzelfde geldt van de mystiek.

Wel hadden historie-schrijvers van en zonder naam uit de buste van Calvijn de mystieke ader uitgezaagd en de moeten met harde trekken overpleisterd. Maar in den jongsten tijd werd dit bedrijf van meer dan een zijde als falsificatie en mystificatie aan de kaak gesteld. En een hoogleraar aan een onzer Rijksuniversiteiten, schoon zelf geen Calvinist, werkte in zijn boek over „Mystiek“ aan het eerherstel van Calvijn als mystieke figuur lofwaardig mee.

Waar het Calvinisme ook wortel schoot, sproot onmiddellijk de haar kenmerkende mystiek met verrassenden voorspoed omhoog.

De Calvinistische mystiek is niet de mystiek van den enkeling, die vlucht in klooster en retraite, gelijk bij Rome. Zij is ook niet de mystiek van het clubachtige, knusse kringetje, gelijk in de kerken van Lutherachen oorsprong. Maar het is de mystiek, die zich een bedding graaft dwars door het breede leven heen, die haar bewogenheid mededeelt aan allen, die zij kan bereiken, die zelf geen uitverkiezing houdt, maar aanvaart, dat de uitverkiezing Godes is en dat Hij die realiseert in Zijn verbond.

Zij is, hoe sterk zij ook het persoonlijke daarin accentueert, wars van alle individualisme, wars ook van vrome coterie.

Het Calvinisme alleen houdt hoog de katholiciteit van de mystiek.

Dat in ons land het Calvinisme het zuiverst bleef bewaard, dat het humanisme van allerlei gading als rationalisme, supranaturalisme, modernisme, ethicisme en niet het minst de karikatuur der mystiek, het mysticisme het wel voor een tijd konden achteruit dringen, maar niet verdringen, dat het hier in de 19de Eeuw tot een ontwaking kwam als nergens elders, is voor een niet gering deel te danken aan zijn mystiek, welke hier naar de vrijmacht Gods zulk een vruchtbaren voedingsbodem vond.

Hiermee meen ik, zij het ook vluchtig, te hebben aangetoond, dat men de historie zou verkrachten, indien men loochende, dat wetenschap en mystiek steeds onder één en hetzelfde Calvinistische dak hebben gewoond.

Doch daarmee sta ik nog slechts aan het begin van mijn taak.

Het zou immers mogelijk zijn, dat wetenschap en mystiek in het ééne huis aparte kamers betrokken en gesepareerd leefden. Zij zouden in het Calvinisme dualistisch naast elkander kunnen voortbestaan, gelijk in de Grieksch-orthodoxe en Roomsche kerk en in tal van andere kerken en richtingen. Daarom dient nog bewezen, dat in het Calvinisme wetenschap en mystiek elkander doordringen, dat er zelfs sprake is van een mystieke factor in de Calvinistische wetenschap.

Wetenschap en mystiek!

Het lijkt een vreemde combinatie!

Vreemder nog dan die van politiek en mystiek.

Want ook zij, die overigens in de antirevolutionaire staatkunde kinderlijk en hinderlijk onkundig zijn,

weten u toch te vertellen, dat Kuyper zijn succes in de politiek heeft behaald door de mystieke roerselen van het eenvoudige volk als evenzoo vele sprengen in zijn aktie te doen uitmonden. De *unio mystica*, de mystieke vereeniging met Christus is een term, waar mee ten onzent zelfs liberalist en socialist vertrouwd zijn geraakt. En wij, geesteskinderen van Calvijn, zouden een gewonnen stembusaktie als verloren rekenen, indien daarin niet gewerkt had een mystieke aandrift, indien we niet in de gemeenschap met Christus onzen Koning ten strijde waren getrokken en indien de glorie van Zijn Naam ons niet als heilig doel had geziel.

Maar wetenschap en mystiek!

Die beide schijnen niet op elkander te rijmen.

Meestal hebben wetenschap en mystiek elkander bestreden. In de Middeleeuwen stonden mystici en scholastici met elkander niet zelden op gespannen voet. De zoogenaamde Aufklärung of Verlichting kwalificeerde de mystiek als zweezucht, welke aan waanzin grenst. Het machtige Ritschlianisme, dat zich geroepen voelde om de religie uit de polyparmen van de natuurwetenschappen te redden, deed desniettemin de mystiek in den ban.

Anderen willen wel de mystiek waardeeren als een gewichtig element in de ontwikkeling van het menschelijke zieleleven, als — gelijk iemand het uitdrukte — als een soort groeikramp, die door de jonge leden optrekt, maar voorbij gaat, wanneer de jonge frissche krachten de overhand hebben genomen. Gebeurt dit evenwel niet, komen de menschen boven de mystiek niet uit, dan verkromt en verlamt deze hen en doemt hen tot levenslange invaliditeit.

Het uiterste wat men toegeven wil is dit, dat de beoefenaar der wetenschap ergens in zijn hart een werkplekje mag reserveeren voor de mystiek. Men weet dan ook geleerden van vroeger en later te noemen, die tevens tot de groote mystieken behoorden. Maar, zoo zegt men, die leidden in zekeren zin daarbij een dubbel leven. Zij boden eigenlijk de theorie van de verdubbeling der persoonlijkheid prachtmateriaal. Doch het Calvinisme kan zulk een wetenschapsopvatting niet deelen. Het duldt niet, dat boven de werkplaatsen der wetenschap waarschuwingen worden geschilderd met: toegang verboden voor de mystiek.

De mystiek mag nergens een gesloten deur vinden.

Allerminst in de collegezalen en laboratoria der wetenschap.

Ons Calvinisme onderstelt zelfs drieërlei mystieken faktor in de wetenschap, n.l. in haar *subjekt*, in haar *objekt* en in haar *methode*. Over elk dezer drie een enkel woord.

De mystieke faktor in het *subjekt* der wetenschap. In plaats van een ingewikkeld betoog op te zetten, geloof ik de kern van deze kwestie voor u te kunnen blootleggen door te herinneren aan de uitspraak van Christus: „*Blijft in Mij en Ik in U. Gelijkerwijs de rank geen vrucht kan dragen van zichzelf, zoo zij niet in den wijnstok blijft; alzo ook gij niet, zoo gij in Mij niet blijft. Ik ben de wijnstok en gij zijt de ranken; die in Mij blijft en Ik in hem, die draagt veel vrucht; want zonder Mij kunt gij niets doen.*”

Hoeveel definities er van mystiek zijn gevormd, zou ik niet voor u kunnen becijferen. Men heeft het begrip „mystiek” willen afleiden uit het woord, waarvan het herkomstig is: *my-ein* d. i. *sluiten*. Men heeft het pogen te bepalen uit de veelheid van verschijnselen, welke men als mystisch stempelde. Maar overeenstemming werd niet bereikt. Geen wonder! De ware mystiek kan alleen uit de openbaring der Schrift worden gekend.

Hoewel dan in de geciteerde toespraak van Jezus tot Zijn discipelen het woord „mystiek” niet voorkomt, zoo leed het voor de geloovigen van alle tijden geen twijfel of de zaak werd hier door Hem ontvouwd. Dit deel van het 15de hoofdstuk van Johannes mag genoemd de *locus classicus*, de klassieke bewijsplaats voor de mystiek.

Mystiek, zoo wordt u hier op het hart gedrukt, moet allereerst zijn: *gemeenschap met Christus*. „*Ik ben de wijnstok en gij zijt de ranken.*”

Bovendien: Het moet een *bewuste* en *gewilde* gemeenschap zijn. Vandaar het gebod: *blijft in Mij*. Dat „blijven” in den wijnstok wordt hier niet voorgesteld als een natuurnoodzakelijkheid, maar wordt geëischt als aktie van den discipel van Jezus.

Er werkt een wederzijdsche drang tusschen Jezus

en de geloovige om in elkander te blijven. „*Blijft in Mij en Ik in u.*”

Onder mystiek moet alzoo verstaan de *beleving* van de gemeenschap met Christus.

En ook zoo zijn we er nog niet.

Want de gemeenschap met Christus dient om in gemeenschap te treden met den *Vader*. Daarom leidde Christus Zijn rede in met: „*Ik ben de ware wijnstok en mijn Vader is de landman*” en vervolgt Hij later: „*Hierin is Mijn Vader verheerlijkt, dat gij veel vrucht draagt.*”

Eindelijk bedingt Christus nog, dat Zijn woorden in de Zijnen blijven.

Dit alles samenlezende, kom ik tot deze omschrijving en omlijning van de mystiek: *zij is de beleving van de gemeenschap met God in Christus naar Zijn woord.*

Hiermee is dunkt mij markant aangegeven het essentiele verschil tusschen heidensche, modernistische, eklekticistische mystiek enerzijds en de zuiver christelijke anderzijds: zij is maar niet gemeenschapsbeleving met een Hooger Wezen. God genaamd, doch met God in Christus, want zoo sprak Christus zelf: „*Zoo iemand in Mij niet blijft, die is buitengeworpen gelijkerwijs de rank en is verdord.*”

Tevens is hiermee aangeduid het principieele onderscheid tusschen de mystiek en het mysticisme: zij is beleving van de gemeenschap met Christus naar het woord, terwijl het mysticisme de voedingsdraden van het Woord naar de mystiek doorsnijdt.

Welnu, zonder die mystiek kan nu de geloovige niets doen, kan hij niets geloovig doen, kan hij niet geloovig eten, niet geloovig drinken, *nog veel minder geloovig de wetenschap beoefenen*. Bestaansvoorwaarde voor een geloovige wetenschap is alzoo, dat haar beoefenaars, die haar subjekt uitmaken, in gemeenschapsbeleving met Christus staan. Anders wordt die wetenschap naar de dreiging van onzen Heiland in het vuur geworpen en verbrand.

Het moet dan ook veroordeeld als een averechtsche voorstelling, dat de mystiek een specialiteit is van het gevoel, gelijk de wetenschap van het denken. De mensch is geen wezen, dat uit allerlei schotten en afdeelingen is opgebouwd. Men kan niet aanwijzen: kamer no. 1 is zijn denk-, kamer no. 2 is zijn wils-, kamer no. 3 zijn gevoelsbureau. Er zijn er die van zichzelf hebben verklaard: ik ben met het hart een christen en met het denken een heiden. Doch dat is onbestaanbaar. Wie in zijn denken een heiden is, is het ook in zijn hart.

Als Jezus zegt: *zonder Mij d. i. zonder gemeenschapsbeleving met Mij, kunt gij niets doen*, vat dan dat „niets” zoo absoluut mogelijk op!

Past er toch nimmer de aftrekmethode op toe!

Zondert er vooral het wetenschappelijk denken en onderzoeken en experimenteeren niet van uit!

In het: „*zonder Mij kunt gij niets doen*, is het „gij” de volle persoonlijkheid van den discipel van Jezus. Dat „gij” bidt, dat „gij” begeert, dat „gij” bezint zich, ook wetenschappelijk.

En nu is onder alle wereldbeschouwingen, geestelijke stroomingen, konfessioneele richtingen het Calvinisme de eenige, die met dit woord van Christus voor de volle honderd procent ernst maakt.

Alle andere, hoe christelijk ook, hebben aan pelagianisme of semi-pelagianisme of synergisme het oor geleend.

Zij allen kennen aan den mensch toe, dat hij nog iets onafhankelijk van Christus kan doen. Zij willen voor sommige gelegenheden de rank uit den wijnstok rukken en er haar daarna weer inenten! Dat is de dood voor de rank! Doch het Calvinisme doet aan dat onheiligh werk niet mee. Het vonnist onverbiddelijk hem, die buiten gemeenschapsbeleving met Christus de wetenschap durft aanraken. Zietdaar dan de mystieke faktor in het *subjekt* der Calvinistische wetenschap.

Verdere vragen dringen zich op. Gewis. Met uw goedvinden echter laat ik die voor het oogenblik rusten.

Ik kom thans tot den mystieken faktor in het *objekt* der Calvinistische wetenschap.

Ook nu wil ik u niet vermoeien met een definitie, welke duister is van gekomprimeerde geleerdheid. Liever tracht ik u een niet direkt-wetenschappelijke, maar toch niet onjuiste idee van de Calvinistische wetenschapsidee te bieden. Gelijk alle wetenschap, dien naam waardig, zich bezig houdt met den samenhang in al het bestaande, zoo ook de Calvinistische. Maar het zwaarst weegt haar den samenhang, de verbinding

van al wat bestaat met Hem, die het al in aanzijn riep. Hier tast gij het verschil.

De ongeloovige wetenschap weigert beslist al wat is af te leiden uit en heen te leiden tot God.

Zij is erfelijk belast met de idee van Kant, dat wel bij religie en zedelijkheid, maar nimmer bij de wetenschap van God mag worden gesproken. Daarin mag de naam des Allerhoogsten zelfs niet vernoemd worden.

Zij vervolgt haar onderzoek naar den oorsprong der dingen tot op een ijle nevelvlek of een slijmerige oercoel toe, waaruit de kosmos zich zou hebben ontwikkeld en dat naar het einde der dingen tot de saambotsing van onze planeet met andere hemellichamen, maar met wat daarvoor of daarachter ligt, laat zij zich niet in. De zoogenaamde laatste vragen, de vraag naar de Eerste Oorzaak en het Hoogste Doel der dingen, verjaagt zij van het veld harer belangstelling.

Hier ringt zij den adelaar van het denken aan een keten en bevestigt dien aan de steile rots van het agnosticisme.

Zulk een gebondenheid van het denken kent de Calvinistische wetenschap niet.

Zij gunt aan de gedachte groter bewegingsvrijheid dan de radikaalste vrijdenker.

En dat kan zij, omdat zij niet, gelijk de ongeloovige wetenschap, vooroordeelen koestert tegen den Almachtige, Schepper des hemels en der aarde.

Doch ook wat de samenhang tusschen de verschijnselen zelf betreft is de afstand tusschen de Calvinistische en de andere wetenschap enorm.

De ongeloovige wetenschap ziet niettegenstaande al de golvingen en wisselingen in de werkelijkheid ten slotte dien samenhang als iets *statisch*, als iets, waarbij het een in het ander rust. Voor haar liggen de verschijnselen aan elkander verankerd.

Doch de Calvinist vat dien samenhang dynamisch op. Hij belijdt, dat die in stand gehouden wordt door een dynamis, door een kracht, die niet tot de wereld zelf behoort. Dat is, gij weet het, de alomtegenwoordige kracht Gods, waardoor Hij alle schepselen als met Zijn hand onderhoudt en regeert.

De Calvinistische wetenschap speurt ongetwijfeld ook na, hoe de dingen middellijk, naar haar causaal verband in elkander grijpen. Op dit punt gekomen kan haar beoefenaar stellig een eindweegs oploopen met hen, die een andere wetenschapsopvatting huldigen. Maar aldra naderen zij de kruising, waar zij onherroepelijk moeten scheiden. Van een samengaan tot het einde toe kan zelfs *bij geen enkel onderdeel van eenige wetenschap* de rede zijn.

Er kan geen splitsing worden aangebracht tusschen principieele en indifferente vakken. Het objekt der wetenschap, de werkelijkheid en haar samenhang, ligt niet passief voor den onderzoeker. Maar dynamisch als ze is, doet ze zich aktief aan hem voor. God werkt in haar. De ongeloovige merkt dit niet. Doch aan den man, wien de oogen geopend zijn door Geest en Woord, verschijnt bij de bestudeering van elk deel der werkelijkheid God blinkende. Dit is het eigene in de Calvinistische wetenschap, dat zij haar beoefenaar overal, in theologie en historie, in medische wetenschap en biologie, in philologie en psychologie, in natuur- en rechts- en mathematische filosofie den levenden God laat ontmoeten.

En dat is de levende God in Christus.

Immers, de samenhang in het bestaande is door de zonde op duizendmaal duizend en tienduizendmaal tienduizend plaatsen *gebroken*.

De ongeloovige wetenschap weet daar geen raad mee.

Zij kan de wereld niet als een eenheid zien.

Zij speelt met brokken samenhang in haar schoot. Zij komt over de gebrokenheid nooit heen.

Daarom valt zij ook in vakwetenschappen uit elkaar.

Maar de Calvinistische wetenschap is ervan verzekerd, dat Christus niet alleen is de Scheppings- maar ook de Herscheppingsmiddelaar. Hij zal eenmaal den samenhang volledig herstellen en is er nu reeds mee bezig. Hij zal eens bijeenvergaderen beide wat in den hemel en op de aarde is. Bij alle levens- en wereldraadsel schouwt zij Christus, in Wien alle schatten van wijsheid en kennis verborgen zijn.

Tot op zekere hoogte geldt dat van de christelijke wetenschap in het algemeen. Maar ook in de wetenschap bewijst het Calvinisme zich als *het meest konsekwente en het meest harmonieuze Christendom*. Noch de Roomsche, noch de Luthersche wetenschap, inzoover men van de laatste kan spreken, durft de ontwikkelde gedachten zoo streng door te voeren als de Calvinistische.

En zoo dikwijls dan de Calvinist bij zijn weten-

schappelijk moet, zoo dan de Heere”.

In zijn we maar spreek woord mee.

Dat bewa voor abstrak voor bevroer

Dat doet aan ook niet ren; bezielin geleerden da geen man lijdenis sch zoekingen g maakt Hem

Eindelijk methode der

Ook hier volledigheid gen indruk H zich voor u gij leest en s eenigin voc grondslag. Z uitsluitend e ginselen. De ginselen is c bepaald.

Men hee meerde beg Daarmee sp men zelf we

Men verg Gereformeer van bepaling kunnen wor van die begn maakt. Tot k elwaren en nisme spot e

Wanneer huurt, zal d bieden van a de contrôle

bij verwante wachten het inhoud: bren zooveel spie en zooveel w komplexen, z telsom. Het

Dit klemt. Zeker het

is de roeping voor een fo mogelijk is.

Waant ec slagen.

Want ze eerst en bo

Diezelfde aan uw gelc voor een nie levensbescho wel door inte alle reflexie

Weest da beschrijving dat gij er de ze niet dood

Hier kome tistiek heeft

De waarde Gereformeer de Calvinist den aangesla

Zoo is dan subjekt en in vinistische w

In dien my dat het Gere teit ontrouw onzen God, ons tegemoet

Die mysti meerde Volk los te scheure

al in aanzijn riep.

ert beslist al wat
st God.

an Kant, dat wel
ner bij de weten-
ken. Daarin mag
s niet vermeld

en oorsprong der
slimmerige oerel
bben ontwikkeld
de saambotsing
hamen, maar met
zij zich niet in
vraag naar de
der dingen, ver-
lling.

denken aan een
eile rots van het

denken kent de
bewegingsvrijheid.

k de ongeloofve
tegen den Al-
r aarde.

hen de verschijn-
hen de Calvinis-
m.

niettegenstaande
werkelijkheid ten
h, als iets, waar-
ar liggen de ver-

hang dynamisch
uden wordt door
iet tot de wereld
alomtegenwoor-
e schepselen als
t.

urt ongetwijfeld
aar haar causaal
unt gekomen kan
gs oploopen met
tting huldigen.
waar zij onher-
n samengaan to-
el onderdeel van

gebracht tusschen

Het objekt der
r samenhang, ligt
Maar dynamisch
voor. God werkt
et. Doch aan den
n door Geest en
y van elk deel der
het eigene in de
haar beoefenaar
tische wetenschap
logie, in natuur-
kie den levenden

tus.

aande is door de
tienduizendmaal

daar geen raad

heid zien.

g in haar schoot
oit heen.

happen uit elkaar.
ap is ervan ver-
de Scheppings-
ar. Hij zal een-
ellen en is er nu
vergaderen beide
Bij alle levens- en
is, in Wien all-
orgen zijn.

an de christelijke
ook in de weten-
ls het meest kon-
ise Christendom.

sche wetenschap
preken, durft de
oor te voeren als

it bij zijn weten-

schappelijk zinnen en zoeken God in Christus ont-
moet, zoo dikwijls de Schrift hem influistert: „het is
de Heere”, smaakt hij gemeenschapsbeleving.

In zijn wetenschap is de mystiek geen kontrabande,
maar spreekt zij zelfs in het eerste en het laatste
woord mee.

Dat bewaart onze wetenschap voor verbodkilling,
voor abstraktie, voor perkamentvlucht, voor verkillig,
voor bevrozing.

Dat doet onze wetenschap warmte uitstralen, waar-
aan ook niet-wetenschappelijken zich kunnen koeste-
ren; bezieling meedeelen, welke in de harten van on-
geleerden doortintelt en op een toogdag als deze zal
geen man van Calvinistische wetenschap zich de be-
lijdenis schamen: ik vond bij mijn peinzigen en onder-
zoekingen gedurig weer mijn God in Christus. Komt,
maakt Hem met mij groot!

Eindelijk nog iets over den mystieken faktor in de
methode der Calvinistische wetenschap.

Ook hier zal ik weer niet naar wetenschappelijke
volledigheid streven. Indien gij van die methode eeni-
gen indruk hebt, ben ik voldaan. Het scherpst teekent
zich voor u wellicht de lijn der methode af wanneer:
gij leest en spelt artikel 2 der Statuten van onze Ver-
eeniging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden
grondslag. Zij toch staat voor alle onderwijs geheel en
uitsluitend op den grondslag der Gereformeerde be-
ginselen. Door uit te gaan van de Gereformeerde be-
ginselen is de methode der Calvinistische wetenschap
bepaald.

Men heeft weleens geschertst, dat die Gerefor-
meerde beginselen een mysterieuze grootheid zijn.
Daarmee sprak men diepzinniger waarheid uit dan
men zelf wel vermoedde.

Men vergist zich ten eenenmale, indien men deze
Gereformeerde beginselen beschouwt als een reeks
van bepalingen, welke als met notarieele accuratesse
kunnen worden vastgelegd. Men deed vaak alsof er
van die beginselen een inventaris kon worden opge-
maakt. Tot inventarisatie echter leenen zich wel win-
kelwaren en magazijnartikelen, maar een levend orga-
nisme spot ermee.

Wanneer gij in een idyllisch oord een zomerhuisje
huurt, zal de secure eigenaar u misschien een lijst aan-
bieden van al wat er zich in bevindt om bij uw vertrek
de controle te vergemakkelijken. Maar als uw kind
bij verwanten gaat logeeren, zult gij er u wel voor
wachten het een brief mee te geven van den volgenden
inhoud: bringer dezels bestaat uit zooveel beenderen,
zooveel spiervezels, zooveel bloedvaten, zooveel roode
en zooveel witte bloedlichaampjes, zooveel psychische
complexen, zooveel affekten. Het levende is geen op-
telsom. Het laat zich niet in kaartstelsom ordenen.

Dit klemmt ook bij de Gereformeerde beginselen.

Zeker het zijn ook denk- en kenbeginselen. En het
is de roeping van de Calvinistische wetenschap daar-
voor een formuleering te zoeken, welke zoo precies
mogelijk is.

Want echter niet, dat zij daarin ooit geheel zal
slagen.

Want ze zijn denk- en kenbeginselen, omdat ze
eerst en bovenal levensbeginselen zijn.

Diezelfde beginselen dienen om richting te geven
aan uw geloofs- en levenspraktijk, om basis te zijn
voor een niet-wetenschappelijke Gods- en wereld- en
levensbeschouwing. Veel is er in die beginselen, dat
wel door intuïtie kan worden gegrepen, maar dat aan
alle reflexie ontglipt.

Weest dan op uw hoede, dat gij ze door boedel-
beschrijving niet verzakelijkt, niet vermechaniseert;
dat gij er de mystieke zenuwen niet uit snijdt; dat gij
ze niet dood definieert.

Hier komen vooral van pas wat men heel karakte-
ristiek heeft geheeten de Gereformeerde voelhorens.

De waarde van den mystieken faktor, waarvan de
Gereformeerde beginselen zijn doorgelicht, kan voor
de Calvinistische wetenschap nauwelijks te hoog wor-
den aangeslagen.

Zoo is dan de mystieke faktor werkzaam en in het
subjekt en in het objekt en in de methode van de Cal-
vinistische wetenschap.

In dien mystieken faktor bezitten wij de waarborg,
dat het Gereformeerde volk nooit aan onze Universi-
teit ontrouw zal worden, zoo deze trouw blijft aan
onzen God, gelijk Hij door Christus in de Schriften
ons tegemoet treedt.

Die mystieke faktor bewerkt, dat het Gerefor-
meerde Volk en onze Universiteit niet van elkander
los te scheuren zijn, al poogt men hen te scheiden on-

der den spot: hoe kan een vereeniging van eersame
middenstanders en renteniers en arbeiders nu over de
wetenschap oordeelen!

Die mystieke faktor zorgt, dat er tusschen het Ge-
reformeerde Volk en hen, die aan onze Universiteit
arbeiden, ondanks alle verschil in intellektuele ont-
wikkeling, een diep onderling begripen is, een begri-
pen vanuit een éénheid, geboren uit den verborgen
omgang met God.

Die mystieke faktor drijft, als in kritieke oogenblik-
ken verkoeling en vervreemding dreigen. Volk en
Universiteit door de kracht van Gods Geest en de
liefde van Christus zeker en gewis elkander weer in
de armen.

Die mystieke faktor vereenigt het Gereformeerde
Volk en de mannen der Calvinistische wetenschap in
den lof der aanbidding, die, wat ik u smeek, nooit tot
een magische formule verwordt, maar waarachtige
werkelijkheid blijve:

*O, diepte des rijkdoms, beide der wijsheid en der
kennis Gods! Hoe ondoortroekelijk zijn Zijn oordeelen
en onnaspeurlijk Zijn wegen!*

*Want uit Hem en door Hem en tot Hem zijn alle
dingen.*

Hem zij de heerlijkheid in der eeuwigheid.

HEPP.

Naschrift.

De discussie, welke hierop volgde, versloeg „De
Standaard” aldus:

Mr S. de Vries Czn. verklaarde met buiten-
gewoon veel ingenomenheid deze rede te hebben ge-
hoord. Spr. vraagt of er toch niet een begin gemaakt
kan worden met de inventarisatie der Geref. weten-
schap. Curatoren, die moeten toezien of het onder-
wijs is overeenkomstig de Geref. beginselen, heb-
ben daar belang bij. (Hilariteit.) De onfeilbaarheid
van Gods Woord is bijv. een beginsel. Tot een
complete inventarisatie komen we niet, maar God
heeft ons toch een aantal beginselen gegeven, die
onveranderlijk zijn. In Catechismus en andere be-
lijdenisschriften zijn er een aantal vastgelegd.

Is Prof. Hepp met de afwijzing van de mogelijk-
heid tot inventarisatie niet te ver gegaan?

Prof. Dr V. Hepp verklaart, dat hij, voor een
vergadering van curatoren sprekende, over dit punt
uiteraard breed zou hebben uitgewijd. Voor 't over-
rige heeft spr. gezegd, dat het roeping is, de begin-
selen zoo precies mogelijk te formuleeren.

Op het woord „inventarisatie” wilde spr. thans
maar niet verder ingaan. Gewoonlijk wordt dit
kwantitatief gebruikt en niet kwalitatief.

Mr Th. Heemskerk merkt op, dat toch 'n kwal-
itatief gebruik van dit woord voorkomt.

Prof. Hepp bestreed dit, doch wees er op, dat het
dan een strijd zou worden om een woord. Spr. wees
juist inventarisatie af.

Een oogenblik dacht ik erover dit punt in ons blad
breder uit te werken.

Maar zulk een nadere toelichting in het kader van
deze rede zou toch altijd te kort zijn, en er eigenlijk
niet in passen.

Natuurlijk zou het woord „inventarisatie” spoedig
te verklaren zijn.

Doch hiermee ware men weinig gebaat.

De kwestie, welke er achter ligt en die ik zóó zou
willen weergeven: „in hoever zijn de Gereformeerde
beginselen te formuleeren” is te interessant, dan dat
wij er ons met een paar kolommen van willen af-
maken.

Vast behoort voor ons te staan, gelijk ik in mijn rede
reeds zei, dat wij ons aan den plicht tot formuleering
niet mogen onttrekken.

Evenzeer staat het echter voor mij vast, dat de Ge-
reformeerde beginselen kwantitatief niet zijn te be-
palen noch kwalitatief zich adaequaat (volkomen)
onder woorden laten brengen.

Een soortgelijk vraagstuk bracht ik ter sprake in
mijn geschrift: „De waarde van het dogma”.

Mogelijk voelt een van de referenten der komende
jaren er zich wel toe aangetrokken deze kwestie tot
zijn onderwerp te kiezen.

HEPP.

UIT DE SCHRIFT.

Wachten...

Mijn ziel wacht op den Heere, meer dan
de wachtens op den morgen, de wachtens op
den morgen....

Psalm 130:6

Wachten...
Hebben wij daarvoor nog tijd?
We hebben het zoo druk....
Vandaag....
en morgen....
te druk om te wachten....
Wachten op den Heere....

Hebben wij daarvoor nog geloof?

Er gebeurt niets....
vandaag niet....
en morgen niet....

Stil staat de wachter op zijn vestingtoren, tu-
rend in de wijde verte; hij rust gedurende zijn
lange nachtwake in zijn trouwe wachten; hij mag
wachten, want de morgen zal zeker komen.

O, even schokt het wel: het duurt uren lang...
Maar ze wachten, de wachtens op den morgen....
de wachtens op den morgen....

Daar is het zich uitstrekkende in de zekerheid,
dat de morgen daagt.... Het duurt wel lang, maar
het komt....

Straks gaat het licht gloren, dan rijst statig de
stralende zon brekend door den vluchtenden
nacht — als een vuurzee vlamt het... de dag is
daar.... het juicht en het zingt.

Wij kunnen niet wachten....

Maar toch....

Waar het kinderlijk geloof is, daar is het won-
dere weten, dat er toch licht is; dat er toch schijnt
de zon van Gods genade.

Alleen maar.... rondom ons is 't zoo vaak
donker.

Heere.... wij zien niets.

En toch: wij wachten. Onze ziel wacht op U,
want wij weten, dat Gij de Getrouwe zijt.

Want wij gelooven.

En daarom willen wij niet haasten.

Als het dan donker is voor de zaak van Gods
koninkrijk, als het dan donker is in ons leven,
Heere, leer ons dan wachten.

Als de wachtens op den morgen,
de wachtens op den morgen....

J. W.

KERKELIJK LEVEN.

Belijdeniskerk en belijdende kerk.

Jaren geleden werd door ons betoogd, dat de
kerk niet slechts moest zijn een belijdenis-
kerk, maar bovenal een belijdende kerk.

Wij bedoelden er dit mee.

Het is niet genoeg, wanneer een kerk met zekeren
trots haar belijdenis kan toonen; wanneer zij kan
zeggen: die belijdenis is nimmer afgeschaft, maar
is officieel nog altijd de mijne.

Want het geval doet zich voor, ook in de Her-
vormde Kerk ten onzent, dat men officieel nog
wel de oude belijdenisschriften heeft, maar dat
ze voor de kerk als kerk dood kapitaal zijn ge-
worden.

Er kunnen in zoo'n kerk groepen zijn voor wie
die belijdenis nog altijd uitdrukking is van hun
geloof, maar de kerk als kerk bewaart haar alleen
zinnig als historisch monument.

Daartegenover nu stelden we, dat de kerk moet
zijn belijdende kerk.

We gaven daaraan dezen inhoud, dat zij haar
belijdenis in het heden nog ten volle belijden moet.
Die belijdenis moet ook nu nog voor haar leven
en niet voor het geringste deel rudiment zijn ge-
worden.

Tegenwoordig hoort men soortgelijke stelling ver-
kondigen: de kerk geen belijdeniskerk, maar een
belijdende kerk.

Men bedenke echter wel, dat men er thans een
beteekenis aan hecht, welke vierkant staat tegen-
over die, welke door ons vroeger is verdedigd.

Men legt daarbij zoozeer nadruk op de aktie
van het „belijden”, dat de „belijdenis” in het ge-
drang komt.

Onlangs bespraken we nog de meening van Karl
Barth.

Hij verkondigt het met kracht: de kerk moet
spreken, moet belijden.

Maar of haar belijdenis nu dezelfde is van vroe-
ger dagen, desnoods uitgebreid, doet er niet toe.

Het is voor hem het voornaamste, dat de kerk
belijdt.

Wat ze belijdt, komt er minder op aan.

Zoover gaan de Barthianen in ons land niet.

Maar ze zijn toch door het hondje van Barth
gebeten.

Ook zij stellen het „belijden” boven de „be-
lijdenis”.

Als wij ons niet vergissen, beginnen zich op
dit punt nuances onder hen af te tekenen.

Dit vraagstuk is echter nog te weinig bespro-
ken dan dat we hier de verschillende meeningen
scherp afgegrensd naast elkander zouden kunnen
stellen.

Misschien is dit het groote gemeenschappelijke
tusschen hen: de belijdenis diene niet als akkoord
van gemeenschap in een kerk, men mag er de
leden niet aan binden, men moet zeer ver gaan
in het dulden van afwijkingen, alleen de kerkelijke
colleges, de ambtsdragers moeten belijden en dan
wel in Gereformeerden zin, zij moeten hun belijde-
nis niet handhaven, maar propageeren.

Voor dit gevoelen vinden zij stellig steun in
sommige uitdrukkingen van Hoedemaker in zijn
laatste periode.